

אור ההלכות

לקי

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו תד 211 מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש אייר
התשע"ד
גליון מס' 79

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

סוד קיומנו בניפוי העומר

הכהנים וישראל – דוגמא ומופת

פרשת אמור עוסקת בדינים שנוגעים לכהנים. הכהנים שייכים לשבט לוי שאותו ייחד ה' לעבודת המקדש והקרבנות ולהפצת תורת חיים לעם ישראל. לשם כך, ה' נתן לכהנים דינים מיוחדים שתכליתם לרומם את הכהנים ולקדש אותם להיות דוגמא ומופת בארחות חייהם, בהתנהגותם ובמידותיהם הטובות. למשל, על הכהנים נאסר להכנס למקדש שתויי יין, וזאת מכיוון שה' דורש מהם להיות שקולים, לא הוללים ושיכורים, כדי שיוכלו למלא את ייעודם כמנהיגים רוחניים ומורי דרך לעם ישראל.

בהפסרת פרשת אמור, אנו קוראים על דיני הכהנים בבית המקדש השלישי. בית המקדש השלישי עתיד להאיר לא רק לעם ישראל אלא לכל העולם כולו. עלינו לדעת, כי כמו שיש בתוך עם ישראל נבחרת כהונה שקיבלה על עצמה להתנהג באופן מתון יותר ופחות תאוותני כדי שייצליחו להיות מנהיגי מופת, כך גם אנחנו, עם ישראל, קיבלנו על עצמנו להתנהג באופן מרוסן יחסית לחופש, שאינו אלא הפקרות, ששורר בקרב הגויים.

חופש כשלעצמו הוא מונח חיובי, אך כשאין לו גבולות הוא הופך להפקרות. אנו עם ישראל עם חופש שבחר לא לעבור את גבול ההפקרות. בחרנו להגביל ולרסן את עצמנו כדי להיות יותר שקולים, רוחניים ומופתיים. תכלית קבלת נורמות אנושיות מרסנות נועדה להיות דוגמא ומופת לעצמנו ולאנושות כולה, בהנחלת ערכים אמיתיים שהכרחיים לחיים תקינים ולאור אמת.

הנפת העומר

בפרשת השבוע יש גם התייחסות למועדי ישראל ובעיקר לקרבנות המיוחדים לכל מועד ומועד. וכך נאמר בתורה: "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַפֶּה" (ויקרא כג, י). לכאורה זוהי

פתיחה מוזרה, שהרי כבר נאמר לפני כן: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'" (שם, ד) ומיד נסמכה לפסוק התייחסות לכל מועד ומועד. לעומת זאת, כאן ישנה אריכות דברים, מדוע?

דין העומר הוא דין ייחודי שמתקיים אך ורק בארץ ישראל, שלא כפסח ושבועות וכל שאר המועדים שנוהגים גם בחו"ל. לעומת זאת, אף שקצירת העומר נוהגת גם בחו"ל, הנפת העומר שעליה בנויה ספירת העומר היא דין ייחודי לארץ ישראל. התורה מבקשת ללמדנו כי בא"י במיוחד עלינו להיזהר מחטא הגאווה, שלא חלילה נפתח חקלאות משוכללת ומפוארת ונשגה לומר: "כֹּחִי וְעֹצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵל" (דברים ח, יז).

על האדם לפעול ולהשתדל מאד, אך לעולם אל לו להסיר את מבטחו בה', ולכן, נאסר עלינו לאכול מתוצרי יבולי הדגן החדשים לפני שיוגף העומר הראשון של קציר השעורים ביום טז בניסן: "וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לַפָּנִי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת" (שם, יא). הנפת העומר מסמלת את אמונתנו כי ה' יתברך סייענו במאמצינו להפרות את האדמה ולהוציא ממנה יבול מבורך.

ניפוי הקמח ב- 13 נפות

"מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת", שבת זו היא יו"ט ראשון שחל ב- טו בניסן, בצאתו נקצר העומר ולמחרת דשים את הזרעונים שנקצרו והם נטחנים לאפיית לחם. כידוע, לאחר טחינת הזרעונים יש לנפותם. ניפוי ראשון נועד לסלק את המורסן-הקליפות, וניפוי שני נועד לנקות את הקמח מתולעים. לעומת זאת, את קמח זרעוני העומר ניפו 13 פעמים ב- 13 נפות, כשחורי הרשת שבכל נפה

ונפה קטנים יותר ויותר. לניפוי היסודי הזה יש היבט סמלי בעל משמעות עמוקה.

פעם אחת השתתפתי בחגיגת בר מצווה ששמו היה עומר. שוחחתי עמו ואמרתי לו: "עומר, אתה בן 13 שנים ואותם 13 השנים שעברת עד היום נועדו לנפות כל תכונה רעה מקרבך, כי החינוך שלנו הוא הניפוי, ועתה הנך לאחר 13 שנות חינוך שתכליתן להניח תשתית לעתיד לבוא". חינוך לערכים אינו כאילוץ בעלי החיים, תכלית החינוך ללמד את האדם לפתח תפיסת עולם ערכית מוסרית שתנחהו להתפתחות אישית, לשכלול מידותי, ובבוא העת להקמת בית נאמן בישראל. נמצא, אפוא, כי ניפוי העומר ב- 13 נפות, מאותה לנו שעלינו לנפות היטב היטב את עצמנו עוד בטרם שאנו מקבלים עלינו תורת חיים.

ייעודנו בארץ ישראל

"כִּי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ". אמנם, כל אדם באשר הוא מחויב לסגל לעצמו מידות טובות, ולאו דווקא עם ישראל בארץ ישראל. ברם, לנו, לעם ישראל בארץ ישראל, חובת ההתנהגות לאור ערכי מוסר הינה חובה שבצידה איום. אם לא נחנך את עצמנו ואת ילדינו מגיל קטן לערכי מוסר וצדק, אנו מעמידים את קיומנו כאן בארץ ישראל בסכנה ממשית, והיסטוריות הגלות והחורבן מעידה על כך. אם לא נממש את ייעודנו בכלל ובארץ ישראל בפרט, אין לנו למעשה זכות קיום ובפרט בארץ ישראל שהיא ארץ הקודש והמקדש.

לאור דברים אלה, הנפת העומר, אשר סוללת את הדרך מחג הפסח- חג החירות עד חג השבועות-חג מתן תורה, מסמלת את סוד קיומנו: את העובדה שנבראנו בצלם א-להים ושעלינו לממש את ייעודנו בחינוך עצמנו וילדינו לערכי מוסר ויושר, וזאת כדי להאיר את ביתנו הפרטי, ובהארת כל בית ובית, יאירו ערינו ותאיר אומתנו לעולם כולו בערכי יושר וצדק שמביאים ועתידים להביא אושר וברכה לעולם כולו.

המרכז העולמי
למשפט התורה

בית מדרש לדיני
ממונות

מכון מש"ה
לחקר משנת
הרמב"ם

מכון תורני
לחקר מנהגי
העדות בישראל

שיעורי תורה
תלמוד תורה
וכלל אברכים

שבטות עיון
וירחי כלה

מפעלים לטיפוח
אהבת ישראל
וארצו

קרנות מחקר
עידוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכר
ר' שלום ב"ר יחיא
רצאבי נע"ג
תנצב"ה

רפואת הרמב"ם במבחן המדע בן זמננו

פרופ' חיים גמליאל יצ"ו

כמו קשב וריכוז. מדוגמה זו ניתן להשליך ישירות על ההשפעה החשובה שיש לתזונה הנכונה על כוחות הנפש ועל יכולת האדם להבין ולדעת את הבורא.

(מעובד מתוך הספר: 'רפואת הרמב"ם במבחן המדע בן זמננו')

רפואת הרמב"ם -

במבחן המדע בן

זמננו

מאת החוקר

פרופ' חיים

גמליאל חיבור

מקיף המהווה

מאגר תמציתי,

מעודכן, נהיר ורב תכליתי של מגוון

מחקרים שנעשו בנושא רפואת

הרמב"ם עד לעצם ימים אלו.

לרכישה: 03-5351119

או באתר נצח ישראל.

מדברים המאבדין את הגוף", כלומר שלא הרחיק עצמו משתייה מופרזת של אלכוהול (ישנן כמובן גם סיבות אחרות לשחמת הכבד). מלבד ההשפעה שיש לאלכוהול על מערכת העצבים, ההשפעה השלילית על תפקודי הכבד משבשת תהליכים נורמליים שהכבד צריך לבצע. נזקים אלו יגרמו לפגיעה בפעילות הנורמלית של הגוף, שתתבטא גם בפגיעה בכשרים החושיים, היצירתיים, הרגשיים והאינטלקטואליים של האדם המקבילים לחמשת כוחות הנפש, כמתואר ע"י הרמב"ם.

תסמונת הקשב והריכוז - זוהי הפרעה עצבית (ניורולוגית) המתבטאת בבעיות קשב, בחוסר ריכוז ולעיתים גם בפעלתנות-יתר (היפרקניסיה), המאובחנת לעיתים קרובות אצל ילדים. הרפואה המערבית יודעת היום לאבחן נכונה תסמונת זו, ולתקן ההפרעה היא ממליצה על תרופות כמו ריטלין. אין כל הצדקה לפסול על הסף את הטיפול בריטלין, ואולם לדעת הרמב"ם השימוש בתרופות צריך להיות המפלט האחרון ולא הראשון לטיפול במחלות שונות.

המרכיב העיקרי המומלץ לשילוב בתזונה של הסובלים מבעיות קשב וריכוז הינו החלבון המלא, עליו ראוי לומר כי הוא מן "הדברים המבררים המחלימים" (כמפורט בנספח החמישי בספר). הגברת הצריכה של החלבון המלא צריכה לבוא במקביל להפחתה בכמות הפחמימות (הסוכרים והעמילנים) שבתזונה. תזונה נכונה ונבונה יכולה לגרום למהפך בבעיה כל כך קשה

רמב"ם הלכות דעות פרק ד:

הואיל והנחת הגוף בריא ושלם, מדרגה ה' שהרי אי אפשר שיקין או ידע, והוא חולק - צריך אדם לתקן עצמו מדרגים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדרגים המבררים הפחלימים;

בדברים אלו אנו מוצאים אישור נוסף לכך שהרמב"ם נאמן לדרכו לפיה רפואת הגוף הינה נדבך חשוב בהשגת רפואת הנפש. גם הציטוט של "נפש בריאה בגוף בריא" אין בו כדי להמחיש בצורה מושלמת את תפיסת הרמב"ם, לכן חוזר הרמב"ם ומדגיש שהמטרה העיקרית היא "ידיעת הבורא", וכדי להגיע למטרה זו, צריך לשכלל את כל חמשת כוחות הנפש ולהביא אותם אל שיא הפוטנציאל הגלום בהם. אדם שגופו חולה - חזקה עליו שגם שאר כוחות הנפש שלו פגועים במידה זו או אחרת. אין מדובר כאן במום אנטומי שיש לאדם באחד מאבריו, אלא שמחלתו משבשת את הפעילות הפיזיולוגית התקינה של מערכות שונות בגופו, וממילא אין הוא "שלם" במבחנת תפקודית, דבר המשליך ממידת גם על שאר כוחות הנפש ועל היכולת 'להבין ולדעת את הבורא'. נמחיש זאת בדוגמאות הבאות:

שחמת הכבד (cirrhosis) - היא מחלה של הכבד, שבמהלכה הרקמות של הכבד נהרסות ומוחלפות ברקמה צלקתית, דבר הגורם להפרעה בזרימת הדם לא תאי הכבד ושיבוש פעילותו. מחלה זו מדומה את הנאמר לעיל: אדם סובל משחמת כבד כתוצאה מכך "שלא הרחיק עצמו

מנהג כיסוי החלות בשעת הקידוש

הרב נהוראי יהב יצ"ו

קאפח בביאורו לשבת שם שלא הביא כלל להג"מ הנ"ל. ולשאלתי, ענה לי מורנו הרב רצון ערוסי תשובה בהירה, וז"ל: "צא וראה, שגם הר"י צוביירי בסידורו כנסת הגדולה, לא כתב הוראה לכסות את הפת בעת הקידוש. אפשר שהיו מבני עדתנו, במיוחד מחוץ לצנעא, שהושפעו מהשו"ע ומהסידורים, ונהגו לכסות את הפת בעת הקידוש, אך לא נראה שהיה מנהג מקורי וקדום בעדתנו. ושאלתי זקנים משרעב וזקנים מצנעא בעניין זה, ותשובותיהם כדלקמן: זקני שרעב נהגו לכסות את הפת. זקני אלא היה להם יין לקידוש, וגם לא לחם דגנים אלא מדורה (כך ש'נפל פיתא בבירא'). ואילו זקני צנעא נהגו להניח לחם בפירות ג'עלה, והאשה מכסה הנ"ל וגם לא למבוא בשם הירושלמי, הגברים, והסירו המפה, וקידשו, כשהפת גלויה, והניחו את הפת בצד השולחן, כי הקידוש לאכול פירות... וכי"ב, עכ"ל. משמע שלא חששו לכל הטעמים הנ"ל וגם לא למבוא בשם הירושלמי, וקידשו בעוד הפת לפנייהם גלויה. והשווה לדברי המאירי: "ופריסת מפה שנהגו עכשיו אין לה שורש לענין הלכה אלא שיש רומזים בה למה שאמרו במדרש (על המן)".

על המחסור בפת דגן כבעיה עתיקה בכפרי תימן, תעיד אותה תשובה שעונה ר' אברהם בן הרמב"ם לאנשי הכפרים שבתיתמן (מתוך י"ג שאלותיהם אליו) לגבי מנהגם לברך המוציא וברכת המזון על פת העשויה מזרעוני דורה (ס' פד): "וזהם מאכל רוב בני ארצם ואין אוכלים חיסה אלא מיעוטם, ושנתפשט המנהג אצלם", ושם שאלו השואל: הרי משה תיקן ברכת הזון על המן ולא על פת מדגן, שכן זה היה לחמם המצוי במדבר - ואם כן הוא הדין לפת דורה. פלפול נאה זה מצא חן בעיני רב"ם ששבחו: "הרי יפה טען ומורה זה על זכות מח ובינה מעולה". ובכל זאת אסר עליהם להחשיבה כלחם ממש, אך הציעם שיאמרו את נוסח ברכת לחם ללא הזכרת השם כדי "שלא תשכח מרוב בני ארצכם", והוא הדין לומר את נוסח הקידוש ללא שם ומלכות, באין יין או משרת צימוקים (שם).

בשבעה: א. האם צריך מפה גם מתחת ללחם לפי הטעם של זכר למן, כן (כ"כ במחזור ויטרי וכך פסק הש"ע אורח רא"ה ט), אך לא לפי יתר הטעמים. ב. מהטעם של הבושה די לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, אך לטעם זכר למן יש לכסות הפת עד סמוך לבציעה. ג. אם מקדש על הפת ולא על היין, לטעם הבושה אין צורך לכסות את הפת כלל, אך לטעם המן יש לכסותו. ד. כשיש כמה שולחנות לפני קהל סועדים, לטעם של בושת הפת יש לכסות רק הפת שלפני המקדש שכן "מסתמא מי שלא מברך אינו עושה בושת לפת" (לקט יושר, תלמיד מהר"י איסרלין; שו"ת משנה הלכות לגר"מ קליין). אמנם ההלכה פוסק הגר"מ פינשטיין (אג"מ אורח ח"ה סי' כ) שיש לכסות כל הלחמים. ה. כיסוי החלות במפת ניילון שקופה, לטעם בושת הפת - לא, ולזכר המן - די בכיסוי שקוף (הערת שמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"א: "כיוון שהעיקר הוא שהלחם התלמוד, והוא אכלו כולם משולחן מרכזי רק לאחר הקידוש? לטעם הבושת כן, אך לא לטעם של זכר המן (ובאחרונים כתבו לחוש לכל הטעמים ראה במ"ב ש"ב, ומעניין שהגר"א (מעשה רב סי' קיח) נהג להביא את הלחם רק לאחר קידוש.

ז. העושה קידוש ואוכל מזונות - לטעם הירושלמי יש לכסות מזונות שהרי מעשה קדרה קודם ל"ין (רמ"א אורח רא"ה, ד) וגם מטעם המן (מים חיים, לרח"ד הלוי ח"ב סי' מד).

כיצד נהגו בני תימן? מהר"ץ לא הזכיר דבר, כפי שהדבר לא ילידי ביטוי מפורש בפאלייל (ואף שבש"ת"ז הביא אך אינה ראייה על המנהג כי אם ע"ד העתקת לשון הפוסקים). בפועל יש לזכור כי גם בתימן כבר לא סעד כל אחד לפני שולחנו הקטן כבימי התלמוד, והוא אכלו כולם משולחן מרכזי אחד. הגר"י קאפח (הליכות תימן, מהד' תשס"ב עמ' 23) מזכיר את כיסוי השולחן ע"י נשות הבית בזמן ההכנות לשבת: "מעמידות השולחן בצד החדר, מניחות עליו את הג'עלה בצד עריבת הלחם אשר יאכלו בליל שבת, ומכסות השולחן במטפחת נאה". נראה ברור שלא כיסו את הלחם באופן מיוחד, ואף השולחן לא היה בשעת הקידוש לפניו (ראה עוד מצפונות יהודי תימן עמ' 83, ושים לב להגר"י

בתלמוד פסחים (ק ע"ב) מסופר: רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא. אייתת תנא קמיה (=הביאו לפניו השולחן והמאכל עליו), פרס מפה וקידש. תניא נמי הכי: אין מביאין את השולחן אלא אם כן קידש, ואם הביא - פורס מפה ומקדש". מכאן עולה שאין להביא את השולחן אלא רק לאחר הקידוש ובביתו של ראש הגולה (שלא תמיד דקדקו שם לפי שורת הדין ראה בגמרא שבת מח. ושם נה). הביאו את השולחן לפני שהספיק רבה ב"ר הונא לקדש ולכן כיסה את השולחן במפה קודם הקידוש. רב אחאי (המכונה בפי רבים רב אחאי גאון, אולם למעשה אינו בתואר "גאון" שכן לא עמד בראש ישיבת "גאון יעקב") בעל השאלות (פ' יתרו שאליתא נד) מסביר שיש להביא השולחן רק לאחר הקידוש: "כי היכי דיתני סעודתא ליקרא דשבתא" - כלומר רק לאחר שקידש - קירוב השולחן יחשב כנעשה לכבוד השבת, אך גם הוא מודה "והיכא דקריבו - לא מסלקין אלא מלא פורש עליו מפה ומקדש". ובעלי התוס' (שבת קיט:) מביאים את דברי רב אחאי אך מסתייגים לאור המציאות שבימינו: "ודוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים לפני כל אחד ואחד, אבל שלנו גדולים הם וקשה לטלטלם" ולכן לדבריהם די בכיסוי השולחן כי "כשיסיר המפה נראה כאילו עתה מתחילה הסעודה" (הגמ"י שבת פכ"ט אות ק).

אולם התוס' בפסחים (ק:) מביאים טעם נוסף: "זכר למן שלא היה יורד בשבתות וי"ט והיה טל מלמלה ומלמטה והמן ביתיים". וכוונתם לדברי ר' יוסי (יומא עה:): "טל מלמעלה, וטל מלמטה, ודומה כמו שמונח בחפיסה". ואמנם האבודרהם מתקשה בטעם זה: "ואינו נכון, כי לדבריו גם בחול היה צריך לכסות את השולחן", עכ"ל. אך זאת ניתן ליישב. מכל מקום נראה כי טעם זה, שלא מצאנוהו מלפני תקופת הראשונים צמח עם המנהג המאוחר יותר, של כיסוי קבוע לחלות בסעודות השבת.

טעם שלישי הביאו הרא"ש (פסחים יג, ע"פ הירושלמי (אינו לפנינו): "כדי שלא יראה הפת בושת שהוא מוקדם בפסוק ודין הוא שיקדים בברכה ומקדימן ברכת היין". והאחרונים דנו בהבדלים ההלכתיים שבין הטעמים ונסתפק

מיהו השטן?

דמותו של השטן מוכרת לנו בעיקר מפתיחתו של ספר איוב, שם בפרקים הראשונים הוא מתווכח עם הקב"ה על אישיותו של איוב. איוב היה ידוע לכל כאיש תם וישר, ירא שמים וסר מרע. אולם טען השטן, כל התנהגות זו נובעת מהעובדה שהיא משתלמת לו ומספקת לו כבוד ועושר, אם לא הייתה משתלמת, היינו מגלים את אופיו האמיתי והוא היה עושה רעות לא פחות מאנשים אחרים. כך נפתחת דרך ייסוריו של איוב, ייסורים שבאו לבחון את עמידתו ואת יושרו האמיתי. רבנו סעדיה גאון מעלה את השאלה החשובה: מיהו בעצם השטן? הוא מביא שלוש הצעות אפשריות: הראשונה שאותה הוא מייחס ל"חיצונים", כלומר אנשים שאינם משלנו. לדעתם השטן הוא אחד מהמלאכים של הקב"ה, אותם יצורים רוחניים שהקב"ה מנהל אתם את עולמו. חיזוק לשיטתם שמלאך יכול להיגרר להתנהגות קטנונית שכזו קנאה והכפשה של צדיק הם מצאו בשתי פרשיות נוספות שבהן מופיעים בני אלוהים כחוטאים ועושים עוול, האחת בבראשית (ו, ב) כאשר מתואר מעשה בני האלוהים שבאו אל בנות האדם ולקחו מהם לפי רצונם, והשנייה במוכרת משרי של יום שלישי (תהלים פב, ו-ז) שם מתוארים בני עליון שעושים עוול. רס"ג שלל את הבנתם של ה"חיצונים" ובמיוחד את שתי ראיותיהם האחרונות שחשפו פורות לשונות, שכן המילה "אלוהים" בשפה העברית הינה מילה רב-משמעית אשר מעבר לשמו של הבורא משמשת פעמים רבות ככינוי לאנשים מורמים מעם כדוגמת הדיינים (לדוגמה: שמות כב ז-ח). בני הדיינים והמנהיגים בפרשת בראשית הרשו לעצמם להתעלל בפשוטי העם בגלל שמכו על החסידות שיתנו להם קרובי משפחתם. לכן כעס הקב"ה על בני האדם בפסוקים הבאים

ולא נזכר שכעס על המלאכים, שלפי הבנת החיצונים היו החוטאים שראויים לעונש. חומרתו של פירוש זה לדעת רס"ג בכך שהוא מייחס למלאכים קנאה ותחרות וממלא גם תאווה וביאות אסורות, בעוד שכל אלו הינם חסרונות שקיימים רק אצל היצורים הנשמיים עשויי החומר. פירוש אחר שמתקרב לדרך האמת, רואה בסיפור הפתיחה של ספר איוב משל, כשדמותו של השטן מייצגת את חטאו של האדם. פרשנות זו מוכרת לנו באחת ההפטרות המפורסמות שבה ראה הנביא זכריה את יהושע הכהן הגדול של ראשית ימי הבית השני כשהשטן עומד על ימינו לשטנו (ג, א-ב). תרגום יונתן בן עוזיאל פירש שהיה זה החטא שבא לקטרג עליו, שכן בניו נשאו נשים שאסורות לכהנים. הבעיה בפירוש זה היא שהוא לא יכול להתאים לספר איוב שכן הספר פתח והודיע שאין לאיוב חטא כלשהו. לכן פנה רס"ג לאפשרות השלישית ולפיה המילה "שטן" אינה כינוי ליצור אלא לתפקיד, תפקיד הקטגור. לאיוב היה קטגור בין הסובבים אותו, אדם שלמרות מעשיו הטובים של איוב, תמיד הטיל דופי בצידיקו וטוהר כוונותיו. בגלל קטרוגו של אדם זה החליט הקב"ה להביא על איוב את סדרת צרותיו כדי לנסותו ולהוכיח לכל את גודל מעלתו. הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, כב) נדרש גם הוא לנושא שלנו והוא מקבל כדבר פשוט את הקביעה הראשונה של רס"ג שסיפור השטן בפתיחת הספר אינו אלא משל. אולם בהבנת מהותו של השטן פנה הרמב"ם לכיוון אחר לגמרי. רס"ג ביאר שאחד הפסוקים המטעים בהבנת מהות השטן הוא הפסוק שמתאר כיצד הקב"ה נענה לדבריו של השטן במלים: "הנה כל אשר לו בידך, רק אליו אל תשלח ידך..." (א, יב). משמעות הפסוק מכירה ביכולת גדולה שמעניק הקב"ה לשטן לפעול, יכולת שרס"ג לא מוכן להכיר בה. יכולת העשייה בעולם קיימת

רק לקב"ה בעצמו, ולכן רק הוא היכול להעניש. לכן מפרש רס"ג שהמילה "יד" לא באה לומר ברשותך ולפי החלטתך אלא בהתאם לרצונך וכוונתך. רס"ג מביא מקורות נוספים בהם המילה "יד" באה לומר רצונו של משהו (שמואל ב, יד, יט; שם כ, כא; דבה"ב, ל, יב), כשהעקרון שמנחה אותו הוא שלא לתת יכולת לגורם נוסף מחוץ לקב"ה. הרמב"ם לעומת זאת הוטרד מהיבט אחר שנוצר: כיצד יתכן שהרעות מגיעות מאת הקב"ה? הרמב"ם טרח רבות בפרקים שקדמו לפרק זה כדי להראות שכל עשיותיו של הקב"ה טובות הן, ואין דבר רע יורד מן השמים. לכן גם כאן הרמב"ם העדיף לחזור להבנה הפשוטה שהקב"ה מאפשר לשטן מרחב פעולה, ומסיר את השגחתו אבל לא שהוא יוצר את הרע. אפילו השטן עצמו, לפי הרמב"ם, אינו יצירה של הקב"ה ובוודאי לא יצור, אלא כינוי למצב שנוצר בהעדרותם של הכוחות הטובים שיצר הקב"ה. והשפיע מהם על עולמו (עיי' היטב בחלק ג י"א). דרכו הפרשנית של הרמב"ם מורכבת יותר והוא גם לא הציג אותה בצורה גלויה, הוא חושף אותה בצורה זריזה על ידי פיזור רמזים שונים, שמדריכים לכיוון הנכון אולם מניחים לקורא תקופת הבשלה לרעיונות החדשים. מספר דברים הרמב"ם קובע בצורה ברורה: השטן מכוונו על שם תכונתו למשוך את האדם לסטות מדרך הישר, לכן הוא לאו דווקא אדם אלא הוא יכול להיות כל מרכיב במציאות שמפריע ומטעה את האדם בדרכו (ראה במדבר כב, לב וכן מלים א, יא, יד; כג, כה). הופעתו השנייה של השטן בפרק ב' מציגה בספר מרכיב אחר שיכול להטעות את האדם אך מרכיב זה אינו מחוץ לאדם אלא בתוכו, אליו רמזו חז"ל כשאמרו "הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות" והוא ראוי לבירור במקום אחר בפני עצמו. יהי רצון שנדע למצוא את הדרך לגבור על משטינו ומקטרגינו השונים בעזרת הדרכותיה של תורת ה'.

הקבלת פני הרב בקריית אונו-פסח התשע"ד

כמדי רגל ברגל התקיים בבית הכנסת "שיבת ציון" בקריית אונו 'הקבלת פני הרב' עם מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א. הרב פתח בחידוד חשיבות הקבלת פני הרב אז והיום וכמה אנו זוכים היום לחדש מנהג עתיק וימין. וכמה שבד"כ בהקבלות פני הרב המתקיימות במקומות שונים יזונו בעיקר מדרשות וברכות אשר חשובות המה, אך אנו מצמצים זאת ללימוד הלכה למעשה, לימוד סוגיה בתלמוד אשר יש בה מגמה ללמוד יחד משא ומתן של מורי ההוראה עד שמגיעים להוראה, וכמובן את החלק של השו"ת בו הציבור משתתף ושואל את שעל לבו. הפעם הסוגיה הייתה מתוך מסכת עבודה זרה דף ו', אשר נולדה מתוך שאלה שנשאל הרב באינטרנט, אם מותר לקרב רחוקים לתורה ומצוות ע"י הזמנתם לאירועים של שבת שהיא באמת חוויה, ויכולה לגרום לכך שהמשתתפים בה יתעוררו ויכולו להתחבר לחיי תורה ומצוות

בזמן שאותם מוזמנים יש והם מחללים את השבת בבואם אל האירוע, ויש שמחללים את השבת בשובם מן האירוע והשאלה היא, האם היוזמים של אירועים כאלה יודעים שמבין המוזמנים יש שיחללו את השבת האם מותר או אסור לעשות זאת. נושא זה חיוני מאוד גם למשפחות אשר כהגדרת הרב: 'אין בית אשר אין שם מת', הכוונה לבני משפחה אשר לא שומרים תורה ומצוות אשר רוצים לערוך שבתות וחגים יחד, ובוודאי שיחללו את השבת, מה ניתן לעשות בנדון. את החלק השני של הערב פתח והנחה בטוב טעם הרב אליקים צדוק רב קהילת שערי ציון - יד בנימין, אשר הציג את השאלות בחן ובנועם ובצורה בהירה מחודדת וברורה. הרב נשאל בין היתר על חזור ונעור לפי שיטת רבנו, לגבי מכירת חמץ אשר חזר הרב והדגיש כמדי שנה שזה לא עדיף כי זה מחורר מיד, האם מותר לחמם

תבשיל ע"ג המיחם, מה היחס לעוגיות מצה עשירה, על מנהג בציעה במצה וחצי, כיצד ינהגו אבלים שמת להם מת בתוך הרגל וכיוצא ב. בסוף הערב, בטרם התפללו ערבית, הוצג סרטון קצר על חיי הקהילה "שערי ציון" של הר"א צדוק בו חווינו כיצד ב"ה מנסים להחזיר עטרה ליושנה, בלימוד תינוקות שלבית רבן, בעיטוף טליתות בערב שבת, אמירת שיר השירים ועוד דברים שמעוררים בנו את הרצון להחזיר עטרה ליושנה. ניתן לצפות בשידור החזר באתר "נצח ישראל"

הקבלת פני הרב בירושלים-פסח התשע"ד

את יום העיון במסגרת "הקבלת פני הרב ברגל" בירושלים עיה"ק בביהכ"נ של מארי צ"ל פתח נכדו, הרב עוז קאפח רב הישוב מרחב-עם, בנושא "כבוד המועדות": מהל' אבל ברמב"ם (גיד), עולה כי למצווה זו משמעות ברמה הציבורית וזאת משום אופיו וקיומן הציבורי של המועדות, לכן הרמב"ם כורך את מי שמבזה את המועדות בכלל "אלו הפורשים מדרכי ציבור" שאין להתאבל עליהם, ובמקום אחר בכלל מי שאמר חממים שאין להם חלק לעולם הבא (תשובה גיד), ואף התייחס לשאלה האם מותר להתפלל בבית כנסת שנבנה בשבת וי"ט. ואכן בשו"ת יביע אומר (ח סי' כח) מפנה הגר"ע יוסף להסברו המחודש של מו"ר הגר"י קאפח (שבת י"ט פ"ז אות נג) שגוי העושה מלאכה בחול המועד עבור יהודי בקבלנות אסור גם מחוץ לתחום כדי שלא יבואו אנשים להתיר גם מלאכה בשכירות וזאת משום שחובה"מ קל בעיניהם. אך בשבת התיר רבנו בקבלנות מחוץ לתחום כי איסור שבת חמור בעיני הבריות ולא יבוא להתיר בשכירות (לשוואת לשונות הרמב"ם בהל' שבת ויד להל' י"ט ז, כה).

התרבות התורנית, עסק במנהג הטיבול בחרוסת והתעכב על הכפילות שבלשון הרמב"ם (חמו"מ ז, יא; שם ח) שהחרושת היא "מצווה מדברי סופרים" גם. ואף העלה זיכרונות לדותו כי עד גיל שבע התחנך כתמיני על ברכיה של עזרת-בית תימניה שהשתה בבית הוריו, ובזכותה הבין תימנית ואף הלך ללמוד אצל המארי, ועד היום הוא נזקק לדברי מארי בפירוש למשנה תורה כמעט בכל שיעור שהוא מעביר ביישוב 'בית מאיר' בו הוא מכהן כרב. ואחרון חביב הדוברים, מו"ר הרב רצון ערוסי שליט"א, כבר בפתח דבריו ציין שהוא מנוע מלשולח תנחומים למי שהיה אמור להנחות את הערב, מר יחיאל תנעמי, שנעדר עקב פטירת אשתו המנוחה בתוך הרגל, שכן לשיטת רבינו הרמב"ם, אין אבלות נוהגת במועד אף לא בצעונה, ולפי שורת הדין העליון לבוא ולהנחות כרגיל ולא להפגין שום סימני אבלות וזהו כבוד המועד שדרש מהאבל להשהות את צערו בבחינת "גבור כח עושי דברו" (תנ" ויקרא א), אלא שבפועל קשה לצפות לכך.

מאמר מקיף בנושא בקובץ "תחומין" הוצאת מכון צומת.

מעמד ההקבלה היה מרומם והשתתפות הקהל, שלא הותיר מושב פנוי, הייתה רבה. אשרינו שזכינו לחזות ביקרא דאורייתא לפחות תרי זמני בשבט (ברכות יז:) ושנזכה לעוד ימים כאלה של עיסוק בתורה ברוב עם והדרה.

הדובר השני- הרב יוחנן פריד, מנהל מחלקת

ש: בהקשר לשאלה שנער שהגיע לגיל בר מצוה בתאריך עברי בימי ספירת העומר... וכפי הבנתי עליה לתורה נעשית בתאריך העברי, כמדומני שבת לפני או אחרי התאריך. ביודעי שמכרי היה באירוע בר מצוה של חרדים בימי ספירת העומר והיא נערכה כמתכונתה עם שירים. האם אפשר היה לדחות אירוע זה אחר ספירת העומר, ולא במחויב לקיים בתאריך העברי בימי ספירת העומר?

ת: ברור שבר מצווה הוא לפי התאריך העברי. לעלות לתורה יכול לעלות כבר מגיל שש. לנהוג לעשות מסיבת מצווה, לרגל הגיע הילד לחיוב במצוות, מותר לעשות כן גם בימי הספירה, בשירת קודש, בלי תופים ומחולות וריקודים. השירה בשבת בעת עלייתו לתורה, אין בה שום סרך איסור.

ש: יום ההולדת שלי חל בספירת העומר. האם מותר לי לחגוג אותו עם חברים? אם כן - האם מותר לעשות פיקניק (הכולל אוכל ושתייה) בפארק ציבורי?

ת: יום הולדת אינו מנהג יהודי. אין היהדות חוגגת את העבר, אלא את העבר וההווה ובעיקר בגלל העתיד, כמו חיוב במצוות (=בר מצווה), שהוא מכאן ואילך, וכן מי שיצא מדין כרת, כשאז יש לו מנוחת הנפש, ועצמות רוחניות להמשיך להתעלות בקודש, כדי שיוזכה בחיי העולם הבא. ולמי שנהג לחגוג יום הולדת, אין לו לעשות פיקניק, אלא סעודת מצווה, בשירי קודש, ודברי תורה, והודאה לה' על העבר, ותפילה על העתיד. בסגנון כזה ניתן להתיר מסיבה כזו בימי הספירה.

ש: א. האם יש בעיה לרכוש רכב בימי חול המועד? ב. האם יש בעיה בספירת העומר? ג. אציין כי הרכב שלי התקלקל מזמן ואני מרגיש כי אני כבר זקוק לרכב בעיקר בגלל נוחות וניצול זמן.

ת: א. אם ברכשה יש צורך המועד, מותר. וכן אם לא ישיג אחרי המועד את אותו מודל או באותו מחיר, מותר. ב. אין בעיה הלכתית. ג. שיקולים אלו הם בסיס להיתר הנ"ל.

ש: במקום העבודה שלי יוצאים לטיול לאילת (ביקור באתרים ושהות בבית מלון 2 לילות) בתאריך י"ד עד ט"ו באייר (ארבעה ימים לפני ל"ג בעומר). נתבקשתי לצאת עם היחידה. מה ההלכה בעניין?

ת: אם המשתתפים נוהגים צניעות, ואם האוכל כשר, ואם אין מארגנים מופעים וקומזיצים וכיו"ב - מותר.

ש: השואל שאל גם על גילוח ולמיטב ידיעתי הרב הרי מותר גילוח במועד למי שרגיל בכך. לא כן?

ת: ספרות - אסורה. גילוח בסם, למי שרגיל, מותר לפי מהרי"ק.

ש: 1. לפי ספר החינוך. האם מצות ספירת העומר בימינו דאורייתא או דרבנן? 2. לפי הרמב"ם והרי"ף ספירת העומר בימינו דאורייתא. האם יש עוד פוסקים שסוברים שספירת העומר בימינו דאורייתא? 3. יש כמה סיבות מדוע לא מברכים שהחינוך על מצות ספירת העומר. קראתי שאחד הטעמים שלא מברכים, כיון שבלייל פסח ברכת ספירת העומר מצווה מן התורה. עיין ספר החינוך, מצוות, שם.

3. כן נאמרו השערות שונות, ביניהן זו שכתבת. לענ"ד, אין מברכים שהחינוך על מצווה שהיא בסיסית אמירה, כמו שאין מברכים שהחינוך על מצוות גמירת ההלל, ביום ראשון של פסח, וביום השבועות, ובימי הסוכות, ובימי החנוכה, וקריאת המגילה שונה, הואיל וקוראים מתוך מגילה כתובה, וזה כמו מעשה.

ש: מה מנהגנו לגבי שמיעת שירים בספירת העומר? האם מותר לשמוע בימים אלו פיוטים המלווים בניגון רקע (אין הכוונה לשיר ממש, אלא ניגון עדין המלווה את הפיוט בקריאת המזמורים/הפיוטים)?

ת: 1. אין לנו מנהג בעניין השירה והניגון בימי הספירה, כי בתימן כל השנה לא ניגנו בכלי זמר, בגלל חורבן בית המקדש. וממילא שבוודאי בימי הספירה לא נעשה כן, כאן בארץ. ואשר לשירה, נהגו כל השנה לשיר רק שירת קודש, בשבתות ובמועדים, ובסעודות מצווה. ושירה כזו מותרת גם בימי הספירה, בימי שבתות ובימי חול בסעודות מצווה, מילה, פדיון וכיו"ב. 2. זו, לפי הבנתי, הצגה לימודית, ולכן מותר.

ש: אני נוסע בתדירות מהמזרח הרחוק לאמריקה ובטיסה אני עובר את קו התאריך וכתוצאה אני "מרויח" או "מפסיד" יום: לדוגמה - אני יוצא מאמריקה ביום שני ב 9:00 בבוקר ואני נוחת בסין ביום שלישי בסביבות 10:00 בבוקר בלי שהשמים יחשיכו בדרך. דוגמא שנייה - אני יוצא מסין במוצ"ש ב 10 בלילה ונוחת באמריקה במוצ"ש ב 11 בלילה. באמצע הטיסה נהיה אור אבל כשנוחתים כבר יצאה השבת. נובעות לי מכך כמה שאלות הלכתיות:

א. ראשית כל - האם אנחנו מקבלים עלינו את ההגדרה של הגויים לקו התאריך?

ב. כיצד לנהוג בספירת העומר בשני המקרים? במקרה הראשון אני חושב שכשאנחת עלי לספור בלי ברכה. האם כך נכון? מה לעשות במקרה השני? האם לספור שוב פעם אבל בלי ברכה?

ג. כיצד לנהוג עם התפילות? במקרה הראשון אני מתפלל שחרית לפני שאני יוצא. מה אעשה עם ערבית? האם להתפלל תשלומין בשחרית של יום הבא? במקרה השני - לפני שאני יוצא אני מתפלל ערבית - האם להתפלל שוב לכשאגיע?

ד. לגבי שבת - האם מותר בכלל לקחת טיסה במוצ"ש שתעבור את קו התאריך ואז תטוס בשבת אולם תגיע אחרי צאת השבת? האם יש צורך לקדש? תזכו למצוות וה' ישלם פעלכם.

ת: א. כלל יאה נקוט בדיננו, כל ענייני ההלכה נקבעים לפי המקום והזמן, שבו היהודי נמצא. לא לפי קו תאריך ולכן: ב. ספירת העומר יש לספור לפי הספירה של המקום בו אדם נמצא. אולם גם במטוס יכול היהודי לברך בלילה חדש שלא יפסיד ספירת לילה אחד, וברור שיכול לספור ביום בלי ברכה במטוס או מחוץ למטוס.

ג. להתפלל במטוס מנחה וערבית. וכן שחרית שלמחרת. ואין צורך להתפלל שנית כשתגיע, אם מדובר באותו יום.

ד. לא לטוס בטיסה ששבת כלולה בה! רק בימי חול נטו.

ש: האם מותר לגלח ולהסתפר ביום שישי שזה לכבוד שבת חוה"מ או שמה משום שזה ספירת העומר וחוה"מ אסור?

ת: א. אין להסתפר בחול המועד. ב. אשר לתספורת בימי הספירה - יהודי תימן נהגו להסתפר בערב שבת לכבוד שבת.

לכו אל יוסף. אפשר יאמר לכם תעשיו

לק"י ח תמוז תשנ"ח
כבוד ר' ... נ"י
כנה"ר שלום

לשאלותיך
[*] יש להשתדל להחזיק במסורת אבותינו ולנהוג כפי פסקי הרמב"ם. לדעתי הוא כתוב בשפה פשוטה בעברית קלה.
[*] הסדור תפלת אבות ראשונים לא הראה שום כתב יד עתיק שהוא סומך עליו.
[*] מצער מאד לשמוע שיש בחורים בישיבות שמנבלים את פיהם, ויש להתרחק מהם.

[*] עונין אמן אחר יתברך, שכן פסק הרמב"ם בסדר התפלה שבסוף ספר אהבה בסדר עניות הקדיש. ולשאלתך על מה אמן, חושבני שלא הבינות מושג אמן שהוא הסכמה והצטרפות לדברי החזן אף כאן בעניית אמן אחר יתברך אני כאלו חוזר ומאשר שהוא יתברך וכ'.

[*] מי שנקלע למניין לא תימני יוצא ידי חובתו בקריאת התורה בהגיייתם כי חובת קריאת התורה אינה חובת יחיד אלא חובת צבור, והרי הצבור קורא כהגיייתו.
[*] לאשרינו נדמה לי כי תנועת בני עקיבה מתקרבת יותר ויותר לתנועת ה"עזרא" וגם זאת לברכה, בכל זאת יש להמנע מקרבה יתרה לבנות ולשמוע על גבולות צניעות ודרך ארץ.
[*] אם יש חיים מחוץ לגבולות הארץ דמו כי בכוכב מאדים יש חיים, אבל עכשיו שהגיעו לכוכב זה נראה שאין בו כלום, ולעת עתה כל ההשערות נתבדו, וכל שלא הוכח בבירור עדין הוא בגדר השערה.

בכ"ר יוסף קאפח

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות לזכוי הרבים, מאת מ"ר הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל מוזמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930 או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com

"עֲשֵׂת וְקִנְיָן, בְּנֵי כְּנָס, וְתִפְאֶרֶת בְּנֵים אֲבוֹתָם"
ברכות לידידנו
ד"ר ירון ואביו ר' ישראל סרי הי"ו
בהכנס הבן, הנכד
עידו נ"י
לעול נועם תורה ומצוות
המאחלים
מערכת אור ההליכות

אור ההליכות הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה
רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100
עורך ראשי: יוסף פרחי
עורכי משנה: אריאל פרחי, שמואל חמדי
חברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמדי, אביעד רצחבי
טל': 03-5340819 מקסי: 03-5343658
dual@orhalichot.com
מספר המערכת של העלון בספרייה הלאומית: 2789255
כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

כוס תנחומים
לר' אהרן תם על הסתלקות רעייתו
הגב' יהודית תם ע"ה
ואחותו הגב' נעמה דנוך ע"ה
ה' ינחם נחמה שלמה את האבלים ולא יוסיפו לדאבה עוד
מערכת אור ההליכות

כוס ברכות ואיחולים לידידנו רב הפעלים
ר' דוד וברוריה חמדי הי"ו
יצוריאל והדסה ימיני הי"ו
לרגל אירוסיהם של בנם
עידו הי"ו עם בח"ל נעמי
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן
לתפארת הוריהם ולתפארת עם ישראל
מערכת אור ההליכות